

КАТАРИНА ЛОНЧАРЕВИЋ

Универзитет у Београду, Факултет политичких наука

katarina.loncarevic@fpn.bg.ac.rs

МАРКО СИМЕНДИЋ

Универзитет у Београду, Факултет политичких наука

marko.simendic@fpn.bg.ac.rs

Од „бриљантне студије” до „побуне против сопствене природе”: „Други пол” у америчким научним часописима 1950-их

Друџи њол Симон де Бовоар се често наводи као једна од кључних књига које су утицале на обликовање америчких феминисткиња раног другог таласа. Овај рад анализира рецепцију у америчким научним/академским часописима, и тако попуњава празнину у истраживањима студија периодике које имају за циљ да дођу до бољег разумевања политичког и културног контекста у којем се неко дело објављује. У тексту се прво анализира амерички послератни контекст са фокусом на положају жена и њиховој улози у друштву, да би затим та анализа била у основи даљег истраживања рецепције *Друџи њола* у америчким научним часописима. Текст указује на испреплетаност политичког контекста и одсуства критичке рефлексije међу првим критичарима/критичаркама *Друџи њола* у односу на положај жена у Америци током 1950-их година. Узорак у анализи чине критике које су објављене током 1953. и 1954. године у пет научних часописа у којима се анализира језик, кључне теме, како их виде аутори и ауторке (да је књига пре свега француска; да њене анализе не могу да се примене на амерички контекст; да је књига упркос реклами ненаучна, да не даје решење и рецепт за промену којој ауторка тежи; и да, коначно, књига на проблематичан начин говори о мајчинству и положају удатих жена).

Кључне речи: Други пол, Бовоар, студије периодике, женско питање, научни часописи, послератна Америка

From “Brilliant Study” To “One Woman’s Outcry against Her Nature”: “The Second Sex” in the 1950s American Scientific Journals

Simone de Beauvoir’s *The Second Sex* has been considered as one of the most crucial books that influenced the second wave feminists, who mobilized during the 1960s and 1970s new massive feminist movement in America. This article analyses reception of the book in the American scientific/academic journals, and in that way, contributes to the field of periodical studies. This article, first, analyses post-war American context with the focus on status and role of women in the society, and then, moves on to enquire into the reception of *The Second Sex* in five American scientific journals, published during 1953 and 1954. The political context is intertwined with the absence of the critical reflexion among the first American authors who wrote about *The Second Sex* regarding the role of women in the 1950s America. The article analyses the language, key topics for the authors of critiques (that the book is primarily French; that it cannot apply to American women and context; that the book is non-scientific, despite the publisher’s promotion, and that it does not provide directions for the social changes Beauvoir calls for; and finally, that the book has problematic arguments regarding motherhood and the status of married women).

Key words: The Second Sex, Beauvoir, periodical studies, women’s question, scientific journals, post-war America

УВОД

Симон де Бовоар (Simone de Beauvoir), француска филозофкиња и књижевница се обично сматра једном од кључних претходница другог таласа феминизма у Америци. Њен *Други пол* се наводи као једна од пресудних књига које су обликовале свест феминисткиња које су иницирале нову мобилизацију женског активизма од средине 1960-их у Америци, односно започеле други талас феминизма. Књига је објављена у периоду такозваног затишја између два таласа феминистичког покрета на западу, у периоду када су феминистичке иницијативе из претходног периода биле маргинализоване и не претера-

но видљиве у јавности. У том смислу, истраживање рецепције *Друиџа* Симон де Бовоар од стране америчке публике, како шире тако и оне уже, експертске, односно академске, представља важно место у утврђивању улоге коју је имала та књига у генеалогии другог таласа феминизма.

Друиџа џол објављен је у Француској 1949. године, па затим и преведен на енглески језик 1952/1953. године. Ауторка себе није у том периоду сматрала феминисткињом, док свој истраживачки рад никада није називала филозофским (иако је он то био). Имајући и то у виду, у овом тексту испитујемо како су различити амерички аутори и ауторке читали *Друиџа* џол и представљали га експертској/академској публици у академским часописима. Истраживање у овом раду се ослања на нека претходна истраживања рецепције *Друиџа* џола у Америци, у дневним новинама, недељницима и месечницима, као и на проучавања рецепције књиге у популарним америчким часописима током 1953. године (Germain 2013; Lončarević 2021). Анализа часописа је важна за разумевање одређеног друштвеног, политичког и културног контекста, и у том смислу овај текст представља допринос студијама периодике (Latham & Scholes 2006). Овај текст, међутим, ипак иде корак даље у односу на до сада објављена истраживања, јер за централни фокус узима пре свега научну периодику, која је обично занемарена у истраживањима ставова првих критичара и критичарки књиге, у време када је она објављена у Америци. Сматрамо да испитивање научних критика и приказа који су објављени у академским часописима додаје важну димензију за разумевање рецепције *Друиџа* џола у Америци током 1950-их, посебно ако се има у виду да су књигу издавачи рекламирали као „научно дело” (Englund 1994, 12), и то дело из сексологије (Germain 2013, 1048), а да је Бовоар већ била позната америчкој широј и академској јавности као представница филозофије егзистенцијализма. *Друиџа* џол несумњиво представља академско, и то, пре свега, филозофско, али и интердисциплинарно истраживање питања „Шта је жена?”, оно које деконструише бројне митове о женама који су уврежени у западној имагинацији и у ставовима експерата и експерткиња из хуманистике и друштвених наука, али и примењених природних и природних наука. Зато нам начин на који је књига читана у академској периодици говори и о друштвеној, политичкој и културној клими у Америци прве деценије хладноратовског доба и о научним ставовима који су били доминантни у науци тога времена. Заједно са претходним истраживањима која су била фокусирана на анализу критич-

ких ставова у популарној периодици,¹ ово испитивање критика и ставова о *Друјом љолу* у научним часописима, које обично недостаје, представља основу за разумевање рецепције *Друјом љола* као академског текста и једног од најзначајнијих филозофских дела које је најавило питања и проблеме другог таласа феминизма у Америци.

Узорак чине критике и прикази који су објављени у пет америчких научних часописа: *Scientific American*, посвећен пре свега текстовима који популаризују науку, основан 1845. године; *Marriage and Family Living*, научни часопис који је од настанка 1939. године, мењао три пута наслов, али који је и данас водећи часопис у којем се критички разматрају питања брака и породице;² *American Journal of Sociology*, први амерички часопис из области социологије који излази од 1895. године; *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, академски часопис из области друштвених и политичких наука, основан 1889. године; и на крају, као изненађење, *The Quarterly Review of Biology*, основан 1926. године са циљем да објављује научне радове из свих области биологије.³ У узорку који је анализиран, али и у оним часописима који нису били део овог истраживања,⁴ нема објављених критика у филозофским часописима тог доба, што је и очекивано ако се узме у обзир чињеница да је тада на одељењима за филозофију у Америци доминирала филозофија логичког емпиризма, те да се није благонаклоно гледало на континенталну филозофију.

У наставку текста, прво разматрамо историјски, односно друштвени и политички контекст у којем се објављује енглески превод књиге *Друјом љол*. Контекст разматрамо тако што су у фокусу положај жена, њихова права, као и неки уврежени стереотипи о женским правима, који су били карактеристични како за популарну културу тако и за експертске ставове, а показаћемо, и за ставове у научним часописима. Анализа контекста представља основу за анали-

¹ На пример: Germain 2013, и, на српском језику, Lončarević 2021.

² Часопис је у периоду од 1939. до 1940. године излазио под насловом *Living*, затим под насловом *Marriage and Family Living* у периоду од 1941. до 1963. године (када је и објављена критика *Друјом љола*). Од 1964. године до данас, часопис се објављује под насловом *Journal of Marriage and Family*.

³ Поред текстова који се искључиво односе на биолошке науке, у часопису се објављују текстови и из филозофије науке, историје филозофије науке, као и они који се баве јавним политикама, али имају везе и са различитим аспектима биолошке науке.

⁴ Неким академским часописима није могуће приступити преко КоБсон базе.

зу рецепције *Друіоі йола* у научној периодици, која је тема другог дела текста.

ЖЕНСКО ПИТАЊЕ У АМЕРИЦИ 1950-ИХ ГОДИНА

О положају жена и њиховим правима после Другог светског рата и током 1950-их година је доста писано, како у књигама историчара и историчарки друштвене историје, истраживањима друштвених покрета друге половине 20. века, тако и у књигама и текстовима феминистичких историчарки (уп. Cobble & Gordon, and Henry 2014; Anderson 2005; Meyerowitz 1994, 2005). Овај одељак рада зато има циљ да сумира неке већ познате податке о положају жена у овом периоду, али и да, имајући у виду феминистичка истраживања периодике овог доба, укључи и неке нове увиде који су важни за разумевање рецепције *Друіоі йола* у академским часописима током 1950-их година. Костур послератног америчког контекста, релевантан за нашу анализу, састоји се од бар трију елемената: 1) запослености жена, врсте радних места на којима су запослене, њиховог места у сфери рада и утицаја који рад има на њихов друштвени положај; 2) положаја жена у породици, пре свега као мајки и супруга, и 3) успона конзервативног идеала, односно доминантног начина на који се у хладноратовским околностима промишљао положај жена и формирао стереотип о њиховом повратку породици и кући. Сва три елемента добиће свој одјек у рецепцији *Друіоі йола* у научним часописима.

Један од кључних периода за женска права током 20. века у Америци јесте период Другог светског рата, када ратна економија отвара милионе добро плаћених радних места за жене у индустрији, производњи уопште, здравству, која „драстично повећавају економске могућности за беле жене и афроамеричко становништво, иако расне и родне баријере остају прилично снажне, нарочито на Југу” (Anderson 2005, 366). Ове промене на тржишту рада омогућавају женама да уђу у професије и занимања која су за њих била у потпуности недоступна у периоду пре рата. Послови, раније резервисани само за мушкарце, а које сада раде жене, доприносе и промени свести: полако почиње да се подрива систем родних улога који подразумева да жене раде или у кући или слабо плаћене послове, уз малу мобилност. Затим, чињеница да су се за жене током рата отворила боље плаћена радна места додатно је утицала на могућност оспоравања економске основе мушке моћи, како у породици, тако и у друштву (Anderson 2005, 376).

Без обзира на неопходност да жене укључи у ратну економију, у овом периоду држава није заборавила на женску сексуалност. За-

бринутост да би услови рата можда могли да промовишу и женску сексуалну аутономију и ослабе њихову посвећеност браку и мајчинству види се и у све оштријој регулацији и забранама абортуса током рата, па су чак током 1940-их посебне комисије за абортус уместо лекара појединаца, како је то била пракса у претходном периоду, доносиле одлуке о могућности абортуса. Сексуалност жена је била строже контролисана с једне стране, док се са друге стране могу видети покушаји америчке владе да обезбеди неку минималну помоћ запосленим мајкама, када је реч о бризи о деци. Ипак, ова помоћ је уистину била минимална, јер је омогућила обданишта само за десет процената деце којима је оно било потребно док су њихове мајке радиле у фабрикама и болницама (Banner 1984, 221).

Масован улазак жена на тржиште рада, у просторе који су традиционално мушки (у фабрике, у војску, иако не на фронту, у болнице, као професионалне болничарке...) доводи до тога да су жене до краја рата чиниле педесет седам процената свих запослених у Америци. Међутим, само два месеца после проглашења победе у Другом светском рату, жене су почеле да добијају отказе широм Америке: 800,000 жена је отпуштено из авио-индустрије до краја године, а два милиона жена је отпуштено из тешке индустрије. Послодавци су имали могућност да забране запошљавање удатих жена, а оне које су радиле и даље су имале ограничења када је реч о примањима, док је федерална влада предвиђала помоћ само за незапослене мушкарце. Затворено је и оно мало обданишта која су била од велике помоћи малом броју жена (Banner 1984; Kessler Harris 1982, 287, 309) и, коначно, „[з] а време и после рата, непостојање великог феминистичког покрета је додатно оштетило жене у том смислу да промене током рата нису могле да се преведу у дугорочне добитке“ (Anderson 2005, 378).

Једно од кључних питања које се поставља када је реч о положају жена у послератној Америци заправо се тиче увреженог стереотипа да су се жене масовно вратиле у кућу, у породицу, и традиционалној женској улози супруге, мајке и домаћице (уп. Friedan [1963] 1977; Fridan 2010; Meyerowitz 1994, 1; Meyerowitz 2005, 382). Тај стереотип је присутан у медијима, у ситкомима, у популарним филмовима, али често и у историјским приказима послератног периода. У зависности од тога одакле долази тај стереотип, он поприма облик идиличног живота у предграђу, или супротно, облик урушавања индивидуалних потенцијала и дехуманизације жена (Friedan [1963] 1977; Lončarević 2011, 129). Али, без обзира на то у ком облику се он појављује, овај стереотип „поједностављује историју жена, свводећи

мултидимензионалну сложеност прошлости на слику жена средње класе у домовима у предграђу” (Meyerowitz 1994, 2). И историчарке и историчари су писали научну верзију те приче о стереотипима тако што су наглашавали битну разлику у положају жена током ратних и у послератним годинама, па су закључили да послератни период одликује такозвани конзервативни обрт ка идеологији дома – све док велики број феминистичких историчарки није почео да детаљније анализира и критикује ту слику.

Постојање конзервативног идеала подржава значајни број историјских података: драстично већи број Американаца живи у предграђима између 1950. и 1968. године; број домаћица које не раде ван куће је значајно повећан; никада није рођено више деце у Америци него у овом периоду после Другог светског рата, односно током такозваног бејбибум (*baby boom*) периода; никада млађе жене нису ступале у брак (Meyerowitz 2005, 383). Са друге стране, конзервативни идеал се често и оспорава: бројни подаци показују да се број запослених жена није смањио већ се, напротив, и повећао после рата (иако оне раде мање плаћене послове и често оне који се сматрају традиционално женским); подаци затим показују да жене у већем броју него пре рата стичу више и високо образовање (Meyerowitz 2005, 383). Другим речима, постојање и наметање конзервативног идеала када је реч о улози жена у америчком послератном друштву јесте присутно, али то није једини идеал који је постојао у јавној сфери, нити су се у њега уклапале све жене.

За потребе нашег истраживања рецепције *Друјој йола* у америчкој академској периодици, укратко ћемо представити и начин на који се у јавности (широј и експертској) приступало питањима репрезентације жена и женске сексуалности. Историчари и историчарке документују две прилично различите тенденције у приступу овим питањима. Са једне стране, постоје сведочанства о такозваном „сузбијању сексуалности”, али са друге, могу се наћи бројни примери такозваног „сексуалног либерализма”. Дакле, постоји врло строга регулација сексуалности, која има за циљ да се као нормалне и пожељне пропагирају само сексуалне праксе унутар хетеросексуалног брака, али са друге стране, „сексуални либерализам” се односи на уочене тенденције и ставове у америчком друштву који славе сексуално задовољство као кључно за људску срећу. И за једну и за другу интерпретацију односа према сексуалности у Америци после Другог светског рата има довољно сведочанства како у медијским садржајима, садржајима популарне културе, али и у стручној литератури и експертским ставовима

који су имали значајну видљивост у јавној сфери. На пример, Мари-нија Фарнам (Marynia F. Farnham), психијатрица, позната антифеминисткиња и велика критичарка прво дела Симон де Бовоар, а касније и Бети Фридан (Betty Friedan), заједно је са новинаром Фердинандом Лундбергом објавила 1947. године књигу *Модерна жена: изгубљени љол* (*Modern Woman: The Lost Sex*). У овој се књизи слави конзервативни идеал жене, односно жене која је то пре свега на основу своје улоге у кући и породици, и истовремено се критикују и осуђују жене које имају сексуалне односе изван брака. Такође, за анализу рецепције *Друјо љола* је од значаја да се укаже и на студије Алфреда Кинсија (Alfred Kinsey) и његових сарадника које су обележиле такозвани „сексуални либерализам” послератовског доба: први извештај, који је читала и Бовоар док је писала *Друјо љол*, *Сексуално љонашање људској мужјака* (*Sexual Behavior in the Human Male*), објављен је 1948. године и одмах преведен на француски, и други, *Сексуално љонашање људске женке* (*Sexual Behavior in the Human Female*), који је објављен у Америци одмах по објављивању превода *Друјо љола*, односно 1953. године. Резултати ових првих свеобухватних истраживања сексуалности у Америци показују да постоје различите сексуалне праксе како код мушкараца тако и код жена, у браку и изван њега. И не само да су се извештаји о сексуалном понашању Американаца и Американки читали заједно са *Друјом љолом* у Америци током 1950-их (Coffin 2010, 18), већ је и „Кинсијев непристрасан научни тон сакрио његову либералну агенду: он се надао ће успети да уклони моралистичке ставове и постојеће законе који су имали за циљ да ограниче сексуално понашање... Заправо, сви историчари и све историчарке које пишу о женској сексуалности у послератним годинама, препознају и њену [строгу] регулацију и све већу присутност у јавности” (Meyerowitz 2005, 388).

Када је реч о медијској репрезентацији, Бети Фридан у *Мистици женствености* (*The Feminine Mystique*) брани став да америчка популарна култура и медији у овом периоду дехуманизују жене, сводећи их на пре свега на мајке, супруге и домаћице (Friedan [1963] 1977; Friedan 2010). Убедљива и оштра критика популарне културе и медијске репрезентације жена коју развија Фридан је свакако један од кључних елемената за покретање новог таласа масовног феминистичког активизма у САД током 1960-их. Занимљиво је да испитивање Фридан није само утицало на њене читатељке којима је, како су јој говориле, променило животе (уп. Friedan [1976] 1998), већ и на историографију: „[д]ок многи историчари и историчарке доводе у питање начин на који Фридан хомогенизује женска стварна искуства,

готово сви прихватају њену верзију доминантне идеологије, конзервативне промоције породице” (Meyerowitz 1993, 1456).

Међутим, темељније испитивање популарне културе, анализа периодичне штампе, а нарочито месечника са великим тиражима који су излазили у периоду од 1946. до 1958. године, намењених како белим женама више и средње класе, тако и оних намењених Афроамериканкама и афроамеричком становништву, даје богатију и сложенију слику од оне коју нуди Фридан. Историчарка Џоен Мејеровиц (Joanne Meyerowitz) је анализирао осам часописа-месечника који су били намењени различитим публикама у овом периоду, и на основу тог истраживања, које обухвата 489 чланака, долази до увида који оспоравају једнодимензионалну слику о женама у америчкој популарној култури и, специфично, у часописима, коју нам је оставила Фридан књигом из 1963. године (Meyerowitz 1993, 1447–1458). Анализе чланака о женама, репрезентације жена, порука које се шаљу прилично различитим читалачким публикама, показују постојање супротстављених идеала и захтева. На пример, у овом периоду који анализира Мејеровиц, у часописима су популарни текстови који промовишу конзервативан идеал женствености и породичне жене, али и текстови у којима се изражава дивљење према женама које су се оствариле и изван дома и породице. Затим, иако се у текстовима који се баве питањима рода и родних улога високо цени кућни рад и нарочито хвали улога жена као домаћица, они такође промовишу и плаћени женски рад ван куће и већу политичку партиципацију жена. Часописи често укључују и савете стручњака и експерата, па се неретко може уочити да ти текстови шаљу поруке које би потенцијално могле да поткопају традиционалне родне улоге. Међу саветима стручњака налазе се и препоруке за флексибилне родне улоге унутар дома, односно промовише се активно очинство као и активно мајчинство (Meyerowitz 2005, 392). И коначно, велики број текстова у америчким часописима 1950-их изражава амбивалентан став према конзервативном идеалу и представља га као проблем а не као нешто што се прећутно прихвата (Meyerowitz 1993, 1458).

Другим речима, за сваки извор који је промовисао конзервативни идеал жене као пре свега супруге, мајке и домаћице, може се наћи извор у послератној популарној култури и часописима који му противречи. Међутим, и то оспоравање конзервативног идеала је специфично и не треба га посматрати као нешто што нужно и оштро заступа потпуно супротно гледиште од конзервативног идеала о којем је писала Фридан: „Послератни часописи, као и они пре и током рата,

ретко када представљају директно оспоравање конвенција брака или мајчинства, али они веома ретко говоре женама да се врате кућама или да остану код куће. Они укључују приче које глорификују дом и домаћинство, али такође изражавају амбивалентност према идеалу дома, подржавају активности жена изван дома, и славе јавне успехе жена. Они укључују вишеструке поруке које онда читатељке могу да тумаче некада као оне које подржавају, а некада као оне које оспоравају 'мистику женствености'" (Meyerowitz 1993, 1480).

У сложенем контексту Америке педесетих година двадесетог века, у којем се и подржава али и критикује конзервативни идеал жене и породице, појављује се, чита и наилази на прве критике превод књиге *Друји њол* на енглески језик, објављен 1952/1953. године (уп. de Beauvoir [1952/1953] 1956).⁵ Пажња коју је дело Бовоар добило у периодици у САД надмашила је рецепцију у Француској, што је једном приликом констатовала и сама ауторка (de Beauvoir [1975] 2008, 413–414). У наредном делу анализираћемо садржај освртâ на *Друји њол* у научној периодици.

ДРУГИ ПОЛ У КРИТИКАМА НАУЧНИХ ЧАСОПИСА

Анализа научних критика и приказа књиге *Друји њол* у академским часописима ослања се на проучавање критика и приказа написаних о тој књизи у америчким популарним часописима, као и на анализу квалитета првог превода на енглески језик, који је скоро шездесет година био и једини превод. У популарним часописима, током 1953. године, број позитивних и негативних рецензија *Друји њола* био је релативно једнак.⁶ Ипак, било да се ради о похвалама или критикама, издвајало се неколико основних тема. Ауторке и аутори, иако се неретко радило о експертима и експерткињама, нису увек добро разумели егзистенцијалистичку подлогу *Друји њола*, нити ставове Бовоар о мајчинству и браку који су се на њој темељили. Тон рецензија је у значајној мери био условљен великим грешкама у преводу и изостављањем неких краћих али често и дужих делова текста од стране преводиоца и приређивача текста за америчку публику, Хауарда Паршлија (Howard

⁵ Књига је изашла из штампе у фебруару 1953. године, док у импресуму првог издања стоји 1952. година.

⁶ Узорак је представљало 13 текстова, објављених у периоду од фебруара до јуна 1953. године, у часописима који су имали веома различите уредничке политике и према томе, били намењени различитим публикама: *Commentary*, *The Saturday Review*, *American Mercury*, *The Reporter*, *The Partisan Review*, и *The American Scholar* (уп. Lončarević 2021, 1130–1140).

М. Parshley). Грешке у преводу (нарочито када је реч о филозофској терминологији) и одлуке о скраћивању и избацивању важних делова књиге, посебно оних који се тичу положаја удатих жена, мајчинства и, што је посебно необично за америчко издање, развоја феминизма у Америци, непримећене су од стране првих критичара и критичарки, а заузврат ставови Бовоар о свим овим важним питањима нису ваљано разумевани. Њени аргументи су због тога изгубили на јасноћи, а писање Бовоар на ове (и иначе контроверзне) теме добило је другачији и неаутентичан израз који се осликао и у критикама. Ауторке и аутори указивали су зато на нејасну структуру, иначе ваљано иако компликовано организованог текста *Друио њола*. На крају, и то не само због неадекватног и скраћеног превода, посебно су проблематични били делови текста где Бовоар хвали положај жена у Совјетском Савезу а критикује њихов статус у Сједињеним Државама, па аутори и ауторке првих критика у америчким часописима сматрају да она не познаје довољно ситуацију жена у Америци (што није тачно), а у специфичној хладноратовској атмосфери сами нису спремни да критички анализирају положај жена у америчком друштву (уп. Lončarević 2021).

Критике у академској/научној периодици су објављене у периоду од априла 1953. године до децембра 1954. године. Аутори и ауторке су истакнути представници различитих научних дисциплина, па критику за *Scientific American* потписује Абрахам Стоун (Abraham Stone), професор медицине, члан Америчке федерације за планирање породице и пионир на пољу истраживања о људском фертилитету, док је часопис *Marriage and Family Living* ангажовао професора социологије на Државном универзитету у Охају, Артура Рејмонда Мангуса (Arthur Raymond Mangus). *American Journal of Sociology* је поверио писање критике антрополошкињи Маргарет Парк Редфилд (Margaret Park Redfield), док је уредништво часописа *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* направило занимљив избор и објавило критику Мариније Фарнам, докторке медицине и психијатрице, заговорнице конзервативног идеала жене у послератној Америци. Часопис који представља изненађење, у смислу да је уредништво одлучило да *Друио њол* завређује критички осврт, *The Quarterly Review of Biology*, ангажује америчког гинеколога, пионира вештачке оплодње и једног од првих хирурга који се у Америци бавио операцијама промена пола, Хауарда Вилбура Џонса Јуниора (Howard W. Jones Jr).

Док је превод књиге и њено уређивање наишло на позитиван одјек код критичара и критичарки у популарним часописима, у којима се или куртоазно хвали преводац и начин на који је приредио

и прилагодио књигу за америчку публику, у академским часописима, превод и приређивање текста уопште нису теме анализе. Ово је изузетно занимљив податак, имајући у виду да су прве критике превода које потписују феминистичке филозофкиње, управо објављене у академској периодици од 1983. године (уп. Simons 1983; Moi 2002), односно да се та линија критике управо развија у научним часописима који се по објављивању првог издања превода *Другог пола* ни не осврћу превише на квалитет превода и уређивање и скраћивање текста. Ипак, када то чине, аутори хвале те аспекте издања. Артур Мангус назива Паршлијев превод „мајсторским“, а Абрахам Стоун пише да су „хвале вредни“ и превод и уреднички посао, „предговор ... и коментари који представљају додатну вредност за америчког читаоца“ (Mangus 1953, 276; Stone 1953, 105). Стоун истиче Паршлијево искуство и пише да је Паршли тридесет година посматрао и проучавао „други пол“ са своје академске „осматрачнице на Колецу Смит“ (Stone 1953, 105). Ово запажање је необично, пошто Паршли, као зоолог, ентомолог и аутор заинтересован за генетику и проучавање људске репродукције, није био првенствено усмерен ка истраживању „другог пола“. ⁷ Зато се чини вероватнијим да Стоун, не раздвајајући предавање о женама од предавања женама, алудира на то да Паршли предаје на чувеном женском колецу.⁸

Превод и уређивање текста су у директној вези са разумевањем структуре књиге и њене дисциплинарне припадности. У популарним часописима критичари и критичарке полазе од претпоставке да је превод добар, а скраћивања и прилагођавања текста на месту, те само Бовоар бива критикована за нејасну структуру, неухватљиву тему и тезу књиге. С друге стране, у научним часописима, структура књиге се не појављује као проблем и Стоун, на пример, указује на „природан ток“ аргумента (Stone 1953, 105). Изузетак је иначе веома позитивна критика Џонса за *The Quarterly Review of Biology*, који каже да га структура подсећа на „папазјанију“ због бројних историјских детаља (Jones 1954, 420). Џонс јесте у праву да се у књизи налази прегршт историјских примера, али и књижевних и оних из различитих наука

⁷ Ипак, није нетипично да неко са академском каријером сличном Паршлијевој буде заинтересован за проучавање односа међу половима. На пример, Кинси, познати Паршлијев савременик, такође је био ентомолог и зоолог.

⁸ Многе знамените жене и познате феминисткиње похађале су овај колеџ, попут Бети Фридан, Силвије Плат (Sylvia Plath), Глорије Стајнем (Gloria Steinem), и Кетрин Мекинон (Catharine MacKinnon). Фридан је студирала када је Паршли предавао на Смит.

и уметности. Међутим, не треба заборавити да је „*Dруји љол*, између осталог, и каталог, антологија најгорих ствари које су речене или мишљене о женама током неких двадесет и пет векова” (Altman 2020, 12).

Научне критике ситуирају и Бовоар и њено дело у француски контекст. Стоун хвали „галску домишљатост” „*mademoiselle*” Бовоар (Stone 1953, 105). Мангус такође назива Бовоар „*mademoiselle*” и већ у другом пасусу своје критике пише да је „[а]уторка ... Францускиња” (Mangus 1953, 276). Џонс помиње Бовоар као „француску списатељицу”, не одступајући од термина „*mademoiselle*”, док је за Фарнам Бовоар „*madame*” (Jones 1954, 420; Farnham 1954, 178).⁹ Редфилд пише о Бовоар као о „надареној Францускињи” и назива стереотипну француску мајку „*taman*”, а упућује и на то да „буржоаска *маман*” живи угодним животом (претпоставља се, слично мајкама у Америци), а да то Бовоар намерно занемарује (Redfield 1953, 269). На сличан начин и Џонс чита Бовоар, контрастирајући „француску ауторку” са „америчким читаоцем/читатељком” који/а ће наводно уочити како је аргументација Бовоар применљивија на жене у Европи него на Американке (Jones 1954, 420). Стоун је изричит: „много тога што она каже не важи за друштвени живот или положај жена данас у САД” (Stone 1953, 105). То посебно важи за породични и брачни живот и Стоун се пита да ли опис који нуди Бовоар ваљано представља ове аспекте живота жена и у Француској (Stone 1953, 106).

„Галска домишљатост”, готово универзално, посебан одјек проналази у стилу и списатељској вештини. Стоун хвали „драмски израз, поетско изражавање”, „свежину и виталност” аргумента, назива поједина поглавља „шармантним” и саопштава да је Бовоар „на свом терену у области лепе књижевности” (Stone 1953, 105). Мангус писање *Друји љола* (а можда и читање) назива „великим трудом”, те хвали дело као „блиставо написано елоквентним и често поетичним стилем” (Mangus 1953, 276–277). Фарнам такође хвали ауторкину „силину и речитост, често праћене поетском лепотом” (Farnham 1954, 178). На крају, чак и Редфилд признаје да (бар) на неким местима ауторка пише „већим

⁹ Изузетак је Редфилд. Она конзистентно пише само „Simone de Beauvoir” и врло је могуће да то чини намерно како би избегла употребу конструкције „госпођа/госпођица Бовоар”. У неким својим другим рецензијама, пре и после 1953. године, када рецензира *Друји љол*, Редфилд користи „госпођа” и „госпођица”. Тако је Олга Ланг „*Miss Lang*”, а Моника Вилсон „*Mrs. Wilson*” (уп. Redfield 1947, 464 и Redfield 1957, 343). Иако ће мотиви иза овог, за Редфилд нетипичног, језичког решења у критици *Друји љола* остати непознати, француски контекст има посебно важно место у њеној рецензији.

ентузијазмом“, стилем који оцењује као „романтични егзистенцијализам“ (Redfield 1953, 269). Било да се ради о похвалама стила, претпостављеном географском опсегу теме или биографском ситуирању ауторке, инсистирање на француском контексту наглашава другост дела Бовоар. У том смислу, она је француска, а не америчка ауторка, а тема којом се бави није универзална нити америчка, већ француска. Начин на који Бовоар пише је такође стереотипизиран. Рећи да је стил „шармантан“, „елоквентан“, „поетичан“, „драмски“ и „романтичан“ јесте похвално за књижевно дело, али оваква похвала није својствена научном тексту, те је њоме другост и ненаучност дела додатно истакнута.

Научне критике једногласне су у томе да се *Други пол* не може сврстати у окриље једне науке. У научним часописима се јасно препознаје тежња Бовоар да напише интердисциплинаран текст и да понуди интердисциплинарно истраживање питања „Шта је жена?“, иако академска периодика препознаје испреплетаност филозофије и књижевности у самој књизи. У том смислу, Стоун наглашава да књига показује како Бовоар поседује „изузетан фонд знања“ из различитих области: од биологије, психологије, антропологије, социологије, па до књижевности (Stone 1953, 105), али да основу у свим разматрањима представља егзистенцијалистичка филозофија. Иако овај аутор у својој пажљиво сачењеној рецензији не нуди изричит став о научности књиге, уочљиво је његово инсистирање на њеним поетским и књижевним квалитетима. На сличан начин, Мангус наглашава да иако је „оријентација [Бовоар] углавном филозофска и књижевна, [...] она се ослања у великој мери и на историју, биологију, економију, социологију, антропологију и психоанализу, као и на свој сопствени геније и искуство у производњи дела велике вредности“ (Mangus 1953, 276). Мангус хвали „теоријски оквир“ и, за разлику од других критичарки и критичара, сматра да Бовоар представља живот жене свога времена на „изузетно искрен и објективан“ начин (Mangus 1953, 276–277). С друге стране, Фарнам сматра да Други пол није објективна студија већ „изузетно личан документ“, иако је књига дело „ерудите“ (Farnham 1954, 178).

Филозофија егзистенцијализма се препознаје као кључна филозофска оријентација, и то углавном неутрално (уп. Stone 1953; Mangus 1953) у циљу да се читаоцима укаже да тај филозофски правац утиче на дефиниције кључних појмова. Стоун, Мангус и Фарнам исправно увиђају да је за разумевање аргументације *Други пол* кључан појмовни пар иманентно/ трансцендентно, који уводи егзистенцијализам у континенталну филозофију и представља основу за промишљање женске ситуације код саме Бовоар.

Бовоар, иако „егзистенцијалиста/киња број два, одмах после Жан Пол Сартра” (Mangus 1953, 276), у „ученој, продорној, бриљантној и изазовној” књизи *Друји ѿол*, значајан простор посвећује разматрању „два егзистенцијалистичка термина: ‘иманенција’ и ‘трансценденција’” (Stone 1953, 105). Овај појмовни пар се не представља и не објашњава читаоцима и читатељкама научних часописа на апстрактан и „филозофски” начин. Напротив, „[ж]ена је [...] иманентна: она се пре свега бави одржавањем себе, преокупирана је дневном рутином, уским кругом репетитивних детаља. Мушкарац је [међутим] трансцендентан: он је прогресиван, креативан, иде преко непосредних интереса у шири свет” (Stone 1953, 105;); он је „у стању да се креће преко непосредних ствари ка ширем свету акција” (Mangus 1953, 276). Дакле, први критичари у америчким академским часописима виде као кључну филозофску/егзистенцијалистичку тезу књиге да се „у нашем [sic!] друштву, мушкарци третирају као субјекти, егзистенти, и као трансцендентни. Жене се, са друге стране, третирају као објекти [...] и као иманентне” (Mangus 1953, 276). Циљ књиге, и филозофски и шире политички, је да се „постигне ново друштво у којем ће жене бити подједнако трансцендентне и једнаке са мушкарцима” (Mangus 1953, 276), односно да се „постигне стање у друштву у којем ће и жена бити ‘трансцендентна’” (Stone 1953, 105). И додатно, Бовоар као филозофкиња и књижевница се посматра као „трансцендентна жена” (Mangus 1953, 277), као она која са успехом измиче „иманентној” судбини жена.

Док се Стоун и Мангус у својим критикама баве егзистенцијализмом као филозофијом која у основи аргументације *Друји ѿола* на прилично неутралан начин, Маринија Фарнам у свом тексту прилази егзистенцијалистичком појмовном пару иманентно/трансцендентно на негативан и ироничан начин: „жене су ‘други’, нису ‘егзистенти’, насупрот мушкарцима који су ‘апсолут’”. То има за последицу да жене не могу да искусе ‘трансценденцију’ и да су перманентно прогоњене у стање ‘иманенције’. Трансценденција је највише стање којем људско биће може да тежи: највиши израз слободне индивидуалне моћи – изједначене са пенисом” (Farnham 1954, 178).¹⁰

Иако се *Друји ѿол* препознаје у критикама у научној периодици као дело које не припада строго ниједној дисциплини, однос између филозофије и науке није занемарен у промишљањима критичара и

¹⁰ У наставку текста, приликом анализе трудноће, мајчинства и ситуације удатих жена, вратићемо се анализи овог кључног појмовног пара у филозофији егзистенцијализма Бовоар и у аргументацији књиге *Друји ѿол*.

критичарки. Мангус, додуше, не види ниједан разлог да се однос између филозофије и науке промишља као „или-или” однос (Mangus 1953, 276), иако је јасно да је главна аргументација књиге филозофска и књижевна. Он зато препоручује *Друџи Ђол* за читање уз *Сексуално Ђонашање људске женке*, дело објављено 1953. године као резултат вишегодишњих емпиријских истраживања Кинсија и његових сарадника. Џонс, као лекар који пише критику за часопис који се бави биолошким наукама, искрено наводи да „постоји озбиљна сумња по [његовом] мишљењу да књига треба да се сврста заједно са озбиљним научним радовима”, и начелно му је тешко да прати податке из биологије заједно са деловима из историје и књижевности (Jones 1954, 420). Џонс је сигурно упитан како се *Друџи Ђол* уопште нашао међу књигама за које треба написати критику за часопис из биологије, али је занимљиво да он има прилично позитиван став о књизи, иако она „припада филозофији или лепој књижевности, а не науци” (Jones 1954, 421).

Друџи Ђол јесте филозофско дело, иако је Бовоар одбијала да се назове филозофкињом. С друге стране, тек од 1965. године она себе отворено назива феминисткињом, док се појам „феминизам”, приписан или самој Бовоар или њеном делу, појављује у две научне критике. У једној се помиње успут, а у другој у негативном значењу. Мангус је тај који „феминизам” помиње готово узгред: „Ово није само још једна књига о женама. Ово је огроман рад кога карактеришу јединствени квалитети стила и садржаја. Књига је написана не као додатак феминистичким захтевима за женска права већ из великог напора да објасни зашто су жене постале и остале ‘други пол’ у односу на мушкарце који конституишу први пол у западним друштвима” (Mangus 1953, 276). Дакле, ради се о изузетно позитивној критици књиге, иако није јасно како Мангус не види везу између порива да се објасни генеалогичка другога пола и захтева за женским правима. С обзиром на уобичајену негативну конотацију одреднице „феминистички”, могуће је да је Мангус сматрао да позитивни тон његове критике захтева да се књига не сврста међу „феминистичку” литературу. Са друге стране, изричито и изразито негативан став према феминизму обележава критику Редфилд. Бовоар се појављује као „екстремни феминистички тип личности” (Redfield 1953, 269), док се борба за женска права означава као „феминистичка догма” (Redfield 1953, 270). Међутим, упадљиво је колико се ретко аутори и ауторке у научној периодици осврћу на феминизам и пре свега на негативно значење феминизма: можда зато што је и за њих „феминизам”, као и феминистичко истраживање, изједначено са ненаучношћу или иде-

ологијом, а можда зато што не сматрају да је то пресудно за публику научних часописа. Нажалост, из самих критика је тешко уочити шта је разлог релативно малог интересовања за „феминизам” *Друић њола*.

Везаност жена за дом и приватну сферу која се документује у *Друић њолу* оспорава се у критикама у научним часописима. Стоун се пита „где и када је у историји, ова слика ‘осуђене’ жене приковане за шпорет и колевку сликана. Да ли она заиста представља данашње француско друштво? [...] Овде је тенденција [...] да [мушкарац] све више учествује у дужностима одржавања куће и бриге за децу, док [жена] преузима већу улогу у послу ван куће и у политичком и друштвеном животу” (Stone 1953, 106). Иако Стоун не даје податке за „ову тенденцију”, он јесте у праву да конзервативни идеал не значи нужно да су жене искључиво везане за дом, али значи, иако Стоун то не препознаје, да без испуњавања пре свега улоге супруге и мајке, жене не могу доћи до испуњеног живота. Са друге стране, Стоунов текст препознаје да конзервативни идеал није једини, и да се у америчком друштву промовишу и другачији идеали који би требало да доведу да активније улоге очева у породици, иако се ни у тим алтернативним идеалима не доводи у питање да жене треба да се остваре и у породици и на послу.

Однос према приватности, породици, као и промишљање разлика између (женских) ситуација у Француској и Америци, постаје најважнија тема у критици Маргарет Парк Редфилд. Редфилд сматра да *Друић њол* представља „специфичну тачку гледишта талентоване Францускиње”¹¹, али и да је свет који представља *Друић њол* „свет који је у великој мери нестао са америчке сцене: [...] свет у коме је заједничко образовање, економска независност за жене, и дисеминација знања коју нуди наука за контролу рађања далеко од неког општег места, и у коме отац и муж доминирају домаћинством, чијим послови-

¹¹ Сличан став видимо и у критикама у популарним часописима попут *The Saturday Review*, и то специфично Маргарет Мид (Margaret Mead), Филипа Вајлија (Philip Wylie), Ешлија Монтагуа (Ashley Montagu), Олив Голдман (Olive Goldman), затим Двајта Мекдоналда (Dwight MacDonald) у часопису *The Reporter*, и Евелин Итон (Eveline Eaton) из *The American Scholar* (уп. Lončarević 2021, 1134–1135). Рецензија Маргарет Мид, иако писана за популарни часопис, садржи велики број елемената које препознајемо у критикама у научним публикацијама. Мид инсистира на томе да је књига „врло француска”: да се у њој Бовоар ослања на француско искуство, а да га представља као универзално; да је Француска у великој мери различита од САД, посебно у погледу односа према контрацепцији, хомосексуалности и мајчинству. На крају, Мид такође сматра да је Бовоар пристрасна и да је њено дело ненаучно (Mead 1953, 31; уп. Lončarević 2021).

ма се искључиво баве супруге и мајке” (Redfield 1953, 269). Међутим, историјске чињенице оповргавају Редфилд. Толико великих разлика, посебно када је реч о наведеним питањима, нема између Француске и Америке. У највећем броју држава победница, снажна пронатална политика води и забранама абортуса, а већ је указано да је положај жена у Америци после Другог светског рата прилично сложен: жене су изгубиле нека права која су освојиле током рата (нарочито када је реч о радним правима која су оснажила жене и њихову економску независност), а опет се на жене као на радну снагу и њихов допринос кућном буџету гледало углавном као на нужност (без обзира на то што су им били намењени за њих „прикладни”, женски, слабо плаћени послови, без велике могућности напредовања). Све то постоји заједно и паралелно са конзервативним идеалом у Америци, по коме жене могу да се остваре као жене у правом смислу те речи, преко улога супруга и мајки. Утолико је занимљивији изостанак критичке перспективе у односу на положај жена у послератној Америци међу критичарима/критичаркама *Другој њоли* у научним часописима.

Редфилд, са једне стране, жели да брани освојену једнакост и слободу (иако оне нису у потпуности освојене) за жене у Америци, док са друге стране, у тој одбрани и сама упада у контрадикције, па истовремено говори да су жене у Америци „у идеалном смислу увек имале високу позицију” (иако није јасно шта то значи), али и да су „у скорије време оствариле и велики степен личне слободе, могућност да се такмиче са мушкарцима у донекле истим условима изван дома и у њему” (што опет није поткрепљено чињеницама из тог периода); па „ипак, у веома стварном смислу, жене су и даље искључене из пуног учешћа у разним пословима мушкараца” (Redfield 1953, 270). На крају ове критике није баш у потпуности јасно какав је заиста положај жена у Америци, и како је та слика коју нам представља Бовоар нестала са америчке сцене.

Важно место у критикама научне периодике, очекивано, заузимају питања брака, односно положај жена у браку, питања односа у породици и, наравно, питање трудноће и мајчинства. Важну копча са свим овим питањима представља текст Маргарет Парк Редфилд, који без обзира на то што не прихвата слику коју представља Бовоар о положају жена (бар не као ону која има упориште у Америци), уз читав низ нелогичности, говори о нечему што јесте обележило послератну Америку (и не само Америку), а то је „повратак дому”. Тај повратак дому и за жене и за мушкарце је важан за Редфилд (иако се не препознаје да он има другачије значење за жене и мушкар-

це), и он значи „реевалуацију [дома] као уточишта од болно неличног спољашњег света” (Redfield 1953, 270), чиме она додатно појачава дихотомију приватног и јавног. Она слика приватност као битно различиту од јавног и политичког живота, као место где жене могу „да обнове [своје] самопоуздање”, али не објашњава како је њихово самопоуздање пољуљано и због чега.

У првим америчким критикама, како у популарним тако и у научним часописима, посебна пажња се посвећује начину на који Бовоар анализира положај удатих жена, мајки и питање мајчинства, иако амерички читаоци имају пред собом не само текст који деформише и погрешно преводи филозофску терминологију и аргументе егзистенцијализма, већ и онај у којем недостаје највећи део онога што је написано о положају удатих жена у француском оригиналу (уп. Simons 1983). Намера *Друјої йола* је веома амбициозна не само у постављању питања „Шта је жена?” и одговору да је она Други (пол), већ и у начину на који нам се представља тај други пол на основу демистификације и разрачунавања са различитим митовима о женама, међу којима је нарочито значајан мит о мајчинству. На основу егзистенцијалистичког појмовног пара иманенција-трансценденција, Бовоар показује да се кроз историју „трансценденција тврди за мушкарце док су жене одређене као *йприродна бића* која налазе срећу тако што следе диктате природе” (Lončarević 2021, 1138; уп. Stone 2017). И док трансценденција значи превазилажење датих околности, иманенција не укључује креативност, и не подразумева истинску промену онога што је већ садржано у датим околностима. Проблем који Бовоар види у трудноћи, управо је у њеној биолошкој основи: биологија обавија жене у иманенцију, док се трансценденција не може остварити пуким биолошким процесима. Биолошки процеси нису креативни, па према томе, ни не доносе аутентичне трансцендентне субјекте (уп. Stone 2017; Lončarević 2021, 1138–1139). У ери снажне пронаталне политике са обе стране Атлантика, овај став није популаран. Додатно, због проблематичног енглеског превода, није ни у потпуности ваљано схваћена његова филозофска основа, иако јесте схваћено да Бовоар представља мит о мајчинству управо као мит, и као друштвену конструкцију.

Начин на који се говори о браку, породици и мајчинству у *Друјої йолу* је тематизован у критикама Стоуна и Мангуса. Стоун указује на став Бовоар да, како ствари стоје, удата жена има врло мало задовољства (и индивидуално и друштвено), и да ауторка „нема високо мишљење о мајчинству” (Stone 1953, 106). Стоун, међутим, не успева, попут других критичара и критичарки, да схвати егзистен-

цијалистичку основу аргумента Бовоар о мајчинству, рекло би се управо због превода који чита. На основу тога, он и поставља следеће питање: „Колико она заправо представља слику жене која вољно и намерно планира бебу и осећа задовољство и понос у мајчинству? Има милион таквих мајки свуда данас” (Stone 1953, 106). Наиме, поента Бовоар и њена мета је пре свега биолошки процес који, као такав, није креативан и урођен је у иманенцију. Међутим, требало би истаћи да је Стоун један од ретких аутора критика који признаје да чита и пише о браку, породици и мајчинству из „својих предрасуда” (Stone 1953, 107). Као неко ко се бави питањима планирања породице и фертилитета, јасно му је да његова приврженост породици сигурно утиче на његово читање *Друјої Ђола* (Stone 1953, 107).

Мангус такође уочава да начин на који Бовоар разматра питања домаћинства, брачног живота жена и мајчинства, „оставља доста простора за неслагање и контроверзе” (Mangus 1953, 277) и забринуто пита „шта ће бити са породицом и породичним животом када жене коначно постигну трансценденцију коју Бовоар заступа” (Mangus 1953, 277). Међутим, начин на који Бовоар разматра и покушава да разбије мит о мајчинству, наводи само Маринију Фарнам, међу критичарима и критичаркама у академским часописима, да каже да „Бовоар не може да открије ништа задовољавајуће у женскости. [...] Она не даје објективну процену позиције и положаја жена у данашњој организацији друштва”. И због тога, ова књига је „пре свега, лични документ, лични врисак једне жене против сопствене природе, излагање њене лоше побуне против сопствене женствености” (Farhnam 1954, 178).

Може се рећи да „дистанцираност” најбоље описује општи тон научних критика *Друјої Ђола*, без обзира на то да ли се ради о позитивним или негативним приказима. Бовоар је *madame* или *mademoiselle*, а контекст предмета њеног проучавања, али и списатељског умећа и начина на који приступа теми, оцењује се као француски. „Француски” овде пре свега значи „неамерички” и, иако је понекад позитивна (штавише, готово увек када се помиње стил писања), таква оцена издваја француско искуство од америчког. Оно што можда важи за Францускиње, најчешће не важи за жене у Америци, те Бовоар пишући о женама заправо пише о Францускињама, и то чак пре о Францускињама из неког минулог времена, него о својим еманципованим савременицама. Бовоар је најпре филозофкиња и списатељица, а њени закључци су често неспојиви са „научнијим” налазима – посебно када су у питању социолошке анализе брака, мајчинства и породичног живота у Америци. Стоун није уверен да је Бовоар показала како

разлике у положају између мушкараца и жена нису производ „нормалних соматских и психосоматских разлика” међу половима (Stone 1953, 105). Фарнам признаје интердисциплинарност *Друио љола* а, као психијатрица, изгледа да проналази трачак научности у томе што се Бовоар осврће и на психоаналитички аргумент. Ипак, њен је став да француска ауторка намерно изврће „увиде којим је психоанализа допринела разумевању жена” (Farnham 1954, 178).¹² Редфилд тврди да Бовоар занемарује све биолошке разлике између мушкараца и жена сем „веће физичке снаге која [мушкарцу] омогућава да доминира” (Redfield 1953, 269). За разлику од Бовоар, „социолози” (дакле научници), пише Редфилд, „закључили су да се [...] само у интимним породичним односима развија људскост” (Redfield 1953, 270). Џонс дели изворе које Бовоар користи на (научне) „биолошке аспекте женског постојања” и (ненаучну) „папазјанију историјских детаља”, од којих су неки засновани на фикцији (Jones 1954, 420). То што Бовоар анализира фикцију не чини њену анализу фиктивном, али то је управо закључак до ког долази Џонс, оштро супротстављајући веродостојност биологије „фиктивности” читања историје и књижевности у *Друиом љолу*.

Бовоар је, како најчешће тврде критичари и критичарке у научним часописима, пристрасна. Фарнам предњачи у критици: Бовоар је „изузетно пристрасна” и „не зазире од кривљења, извртања и пренебрегавања сваки пут када се њени подаци не слажу са њеном доктрином” (Farnham 1954, 178). Редфилд тврди да се *Друио љол* истиче само као „посебно гледиште једне даровите Францускиње”, те да се ту не може пронаћи „дубина, ученост, нити увид у женску психу” (Redfield 1953, 269). Стоун је блажи и тврди да су неки од смелих ставова Бовоар „донекле натегнути, ни убедљиви, нити уверљиви”, а да они који припадају сфери његовог академског интересовања (брак и породични живот) „показују једностраност и извртање које није просто изазовно већ често провоцира” (Stone 1953, 105–106). Мангус, у иначе позитивној рецензији, помиње да књигу треба прочитати „[у]пркос њеним ма нама, њеним пристрасностима и искривљеним погледима” (Mangus 1953, 277). На крају, иако Џонс није изричит о пристрасности Бовоар, речито је његово инсистирање на ненаучности *Друио љола*.

¹² На доста суптилнији начин Стоун износи сличну тврдњу. Он скреће пажњу читаоцима на то да се психоаналитички приступ Вилхелма Стекела (Wilhelm Stekel) и Хелен Дојч (Helene Deutsch) пре свега тиче патолошког, те да су њихови увиди непримерени расправи о „нормалном обрасцу људских емоција и понашања” (Stone 1953, 106–107).

Пристрасност о којој критичарке и критичари говоре најпре се читава у ономе што опажају као несклад између амбиција *Друио њола* и оствареног резултата. С једне стране, Бовоар пише књигу о женама, а научнице и научници који је читају виде текст о Францускињама, посвећен само неким женама. Редфилд наглашава да се књига не бави обичним женама, већ да је Бовоар заинтересована пре свега за посебне, надарене жене (Redfield 1953, 269, 270). Мангус дели овај утисак, да Бовоар тврди како „само у уметности и наукама и вишим позицијама у бизнису и у другим професијама жене могу постати истински независне“ (Mangus 1953, 277). Такође, ауторке и аутори научних критика, изузев Џонса који *Друио њол* не сматра научним делом, стављају пред ову монографију захтев који би се ретко могао упутити научним монографијама: да понуди решење, пут којим ће се жене уздићи из свог положаја и изборити равноправност с мушкарцима. Стоун пише да је овакав одговор изостао, да „како жена може или треба да [се ослободи] није сасвим јасно“ (Stone 1953, 105). Такође, он тврди да, критиком брака и породичног живота, Бовоар најављује потребу за редефинисањем мушко-женских односа, али да не наводи како би ти нови односи требало да изгледају (Stone 1953, 106). На сличан начин, Редфилд замера изостанак јаснијег описа слободе којој тежи Бовоар и смерница како је постићи (Redfield 1953, 269). Мангус се осећа изневереним и аргумент који нуди Бовоар назива „утопистичким“: таман када смо се понадали да ће расправа доћи до „великог врхунца“, наилазимо на „разочарање и незадовољство“ зато што нисмо сазнали како би жене могле престати да буду „други пол“, а уложили смо знатан труд у читање истоимене књиге (Mangus 1953, 276). Фарнам такође куди изостанак „решења“ и сматра недовољним „убеђивање жена да траже своју слободу“ (Farnham 1954, 178).

ЗАКЉУЧАК

Изузев оштрог става Мариније Фарнам, критике у анализираним научним часописима мање су оштре и углавном написане под мањим емотивним набојем од оних у популарним часописима (уп. Lončarević 2021). То је додатно занимљив податак, ако се узме у обзир да се велики број научника и научница латио посла да пише о *Друиом њолу* управо у популарним часописима. Такође, осим мајчинства, теме које су закупили највећу пажњу у популарним часописима не добијају тако велики простор у научним. Изненађујуће је да у научној периодици није било више речи о преводу, уређивању текста и његовој структури. Такође, усмереност научних часописа ка уско

дефинисаној публици као да је потиснула разматрање *Друио ѿола* као феминистичке књиге, наговештавајући да је и у академској периодици, као и у популарним часописима, феминизму даван предзнак ненаучности.

У одређеном смислу, *Друи ѿол* је за америчке научнице и научнике својеврсно Друго. Америчка научна критика Бовоар представља као странкињу, филозофкињу и књижевницу. Она је, дакле, не-Американка и не-научница, чак и онда када се ослања на научна сазнања и, посебно, када пише о Американкама. *Друи ѿол* је књига о женама, али критичарке и критичари је често читају као књигу о Францускињама, а аргументе које садржи виде као обојене пре свега француским искуством. Најнегативније критике иду и корак даље, приписујући необјективност ауторки и инсистирајући на томе да је књига пре свега производ њеног личног искуства, те тврдећи да се Бовоар не обраћа ни женама, ни Францускињама, већ специфичној врсти амбициозних жена које настоје да се по утицају изједначе с мушкарцима. Смештање аргументације *Друио ѿола* у ненаучни (књижевни и филозофски) контекст осликава две општије тенденције: 1) да нагласе да се ради о занимљивом и провокативном делу које је изазвало велику пажњу и које, бар зато, завређује читање; 2) да разоружају основни аргумент – не само оспоравајући му могућност да претендује на истинитост, већ и изричито тврдећи да не нуди одговор на питање које поставља. Америчке научне критичарке и критичари у сложеном политичком контексту осетљивом на тему и садржај њеног дела, сликају симпатичну али безопасну Бовоар, која лепо пише о важним друштвеним питањима, али не нуди научна решења – нити их је ненаучном књигом уопште могла понудити. Посебно се истичу две изразито негативне критике које су написале антрополошкиња Маргарет Парк Редфилд и психијатрица Маринија Фарнам, које су, могло би се рећи, испуниле предвиђање Абрахама Стоуна да ће „већина критика доћи од припадника не ‘првог’ већ ‘другог’ пола” (Stone 1953, 107).

Литература

- Altman, Meryl. 2020. *Beauvoir in Time*. Leiden, Boston: Brill.
- Anderson, Karen. 2005. „The Great Depression and World War II.” In *A Companion to American Women's History*, ed. Nancy A. Hewitt, 366–381. Oxford: Blackwell Publishing.
- Banner, Lois W. 1984. *Women in Modern America: A Brief History*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.

- Cobble, Dorothy Sue, Linda Gordon & Astrid Henry. 2014. *Feminism Unfinished: A Short, Surprising History of American Women's Movemens*. New York and London: Liveright Publishing Corporation.
- Coffin, Judith G. 2010. „Beauvoir, Kinsey, and Mid-century Sex.“ *French Politics, Culture and Society* 28 (2): 18–37. DOI: 10.3167/fpcs.2010.280203.
- de Beauvoir, Simone [1952/1953]1956. *The Second Sex*. Ed. and translated H. M. Parshley. London: John Cape.
- de Beauvoir, Simone. [1975]2008. „*The Second Sex* and American Feminism.“ *Les Tempes Modernes* 1 (647–648): 413–420. DOI: 10.3917/ltn.647.0413
- Englund, Sheryl A. 1994. „A Dignified Success: Knopf's Translation and Promotion of *The Second Sex*.“ *Publishing Research Quarterly* 10: 5–18.
- Friedan, Betty. [1963]1977. *The Feminine Mystique*. New York: Dell.
- Friedan, Betty. [1976]1998. *'It Changed My Life': Writings on the Women's Movement*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Fridan, Beti. 2010. „Problem koji nema ime.“ *Genero: časopis za feminističku teoriju i studije kulture* 14: 215–233. <https://generojournal.org/downloads/genero-14-2010-pp-215-233.pdf>
- Germain, Rosie. 2013. „Reading *The Second Sex* in 1950s America.“ *The Historical Journal* 56 (4): 1041–1062. DOI: 10.1017/S0018246X1300006X.
- Kessler Harris, Alice. 1982. *Out to Work: A History of Wage-earning in the United States*. New York: Oxford University Press.
- Latham, Sean & Robert Scholes. 2006. „The Rise of Periodical Studies.“ *PMLA* 121 (2): 517–531. DOI: 10.1632/003081206X129693.
- Lončarević, Katarina. 2011. „Liberalni feminizam u 20. veku.“ U *Uvod u rodne teorije*, ur. Ivana Milojević & Slobodanka Markov, 127–137. Novi Sad: Mediterran Publishing.
- Lončarević, Katarina. 2021. „*Drugi pol* u američkim popularnim časopisima 1950-ih.“ *Etnoantropološki problemi* 16 (4): 1123–1147. DOI: 10.21301/eap.v16i4.6.
- Meyerowitz, Joanne. 1993. „Beyond the Feminine Mystique: A Reassessment of Postwar Mass Culture.“ *The Journal of American History* 79 (4): 1455–1482. DOI: 10.2307/2080212.
- Meyerowitz, Joanne. 1994. „Introduction: Women and Gender in Postwar America, 1945–1960.“ In *Not June Cleaver: Women and Gender in Postwar America, 1945–1960*, ed. Joanne Meyerowitz, 1–16. Philadelphia: Temple University Press.
- Meyerowitz, Joanne. 2005. „Rewriting Postwar Women's History.“ In *A Companion to American Women's History*, ed. Nancy A. Hewitt, 382–396. Oxford: Blackwell Publishing.

- Moi, Toril. 2002. „While We Wait: The English Translation of *The Second Sex*.” *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 27 (4): 1005–1035. DOI: 10.1086/339635.
- Simons, Margaret A. 1983. „The Silencing of Simone de Beauvoir: Guess What's Missing from *The Second Sex*.” *Women's Studies International Forum* 6 (5): 559–564. DOI: 10.1016/0277-5395(83)90081-X
- Stone, Alison. 2017. „Beauvoir and the Ambiguities of Motherhood.” In *A Companion to Simone de Beauvoir*, eds. Laura Hengehold & Nancy Bauer, 122–133. Oxford: Wiley, Blackwell.

Извори

- Farnham, Marynia F. 1954. „*The Second Sex* by Simone de Beauvoir and H. M. Parshley.” *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 291: 178.
- Jones Jr., Howard W. 1954. „*The Second Sex* by Simone de Beauvoir and H. M. Parshley.” *The Quarterly Review of Biology* 29 (4): 420–421.
- Mangus, Arthur R. 1953. „*The Second Sex*.” *Marriage and Family Living* 15 (3): 276–277.
- Mead, Margaret. 1953. „A SR Takes Aim at *The Second Sex*: 5. Anthropologist.” *The Saturday Review* February 21: 30–31.
- Redfield, Margaret Park. 1947. „*Chinese Family and Society* by Olga Lang.” *American Journal of Sociology* 52 (5): 464–466.
- Redfield, Margaret Park. 1953. „*The Second Sex* by Simone de Beauvoir and H. M. Parshley.” *American Journal of Sociology* 59 (3): 269–271.
- Redfield, Margaret Park. 1957. „*Rituals of Kinship Among the Nyakyusa* by Monica Wilson.” *American Journal of Sociology* 63 (3): 342–343.
- Stone, Abraham. 1953. „A New History of Women, with a Special Reference to Their Oppression by Men: *The Second Sex* by Simone de Beauvoir and H. M. Parshley.” *Scientific American* 188 (4): 105–107.

Примљено / Received: 15. 11. 2021.

Прихваћено / Accepted: 18. 04. 2022.